

INNSPILL TIL STORTINGSMELDINGEN OM KVALITET I HØYERE UTDANNING

LO er landets største hovedorganisasjon og har medlemmer i alle utdannings- og yrkesgrupper. LO-tilknyttede forbund organiserer nærmere 200 000 medlemmer med fagskoleutdanning og universitets- og høgskoleutdanning. LOs forbund har også en stor andel medlemmer blant vitenskapelig, teknisk- og administrativt ansatte på universiteter og høgskoler og i forskningssektoren for øvrig.

LO er opptatt av å styrke kvaliteten og arbeidslivsrelevans i all utdanning. I universitets- og høyskolesektoren ser vi bl.a. behov for:

- Å styrke koplingen til arbeidslivet gjennom bedre forberedelser av studentene, gjennom tettere samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidsliv, og gjennom mer bruk av realkompetansevurderinger som grunnlag for opptak til høyere utdanning.
- Å styrke overgangsmulighetene (begge veier) mellom universitets- og høyskolesektoren og yrkesfaglig utdanningstilbud (fagskole).
- Å bygge opp om heltidsstudenten gjennom gode stipend og låneordninger og styrket studieveiledning.
- Mer vektlegging av pedagogisk kompetanse ved ansettelser og forfremmelser av vitenskapelig personell.

Opptak til høyere utdanning

LO legger til grunn gratisprinsippet i utdanning og mener at høyere utdanning må åpnes for bredere grupper i befolkningen. Fullført og bestått videregående opplæring, evt. i kombinasjon med opparbeidet realkompetanse i arbeidslivet er et godt grunnlag for videre studier. Departementet skriver at institusjonene bare skal legge til rette for FoU-basert utdanning for å sikre god utdanningskvalitet. Erfaringsbasert utdanning og praksis er imidlertid også viktig. I denne forbindelse vil LO peke på de gode erfaringene med bruk av y-veien (yrkesfaglig vei) og opptak basert på realkompetanse – en vei en bør gå videre på. En økende del av læringen skjer i arbeidslivet, jf bl.a. rask teknologiutvikling og den norske arbeidslivsmodellen som legger til rette for det.

Y-veien til høyere utdanning er en tilrettelagt studie for personer uten generell studiekompetanse men med relevant fagbrev. Det finnes 70 utdanningstilbud og de fleste er på ingeniørfag. En undersøkelse gjennomført av Nasjonalt råd for teknologisk utdanning i 2013 viste svært gode resultater for utdanningskvaliteten:

- Y-veien har gitt arbeidslivet flere ingeniører med praktisk erfaring i tillegg til den forskningsbaserte utdanningen.

- Fagarbeidere med fagbrev og erfaring fra arbeidslivet hadde en fullføringsprosent på 81-86 %. Tilsvarende fullføringsprosent etter normert tid for all ingeniørutdanning er 45-50 %.
- Y-veis studenter gjorde det signifikant bedre enn ordinære studenter.

Realkompetanse kan gi opptak på universiteter og høyskoler, og samtidig fritak eller avkorting av studier. Men det er svært få som kommer inn denne veien. Evalueringer antyder imidlertid gode resultater for studenter som har fått avkortet studier basert på realkompetanse¹. Flyktningetilstrømming aktualiserer problemstillingen om å styrke kapasiteten for opptak basert på realkompetanse.

En studie ved tre institusjoner gjennomført av VOX i 2007 peker på kapasitet, kompetanse og økonomi som viktige hindringer for bredere utbredelse og tillit i UH-sektoren, både til opptak og avkorting på bakgrunn av realkompetanse².

Økonomiske, sosiale og faglige rammevilkår

Gode økonomiske, sosiale og faglige rammevilkår er viktig for utdanningskvaliteten. Bla. gjelder det:

- 11 måneders studiefinansiering, herunder regulering i takt med kostnadsutviklingen i samfunnet.
- Det må bygges flere studentboliger og studentenes velferd må ivaretas av studentsamskipnadene.
- Det må legges bedre til rette for faglig oppfølging og veiledning av studentene.
- Pedagogisk kompetanse må vektlegges sterkere ved vitenskapelige tilsetninger.
- Karrieresentrene bør styrkes, slik at problemer med feilvalg og frafall kan reduseres.
- Internasjonalisering, og mer praksisopphold i utlandet som del av studiene, vil bygge opp internasjonal kompetanse og nettverk hos studentene.

Arbeidslivsrelevans

Et arbeidsliv i rask endring tilsier behov for tett samarbeid mellom arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene. Det er viktig at universitetene og høyskolene sørger for at kandidatene har med seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er relevant for arbeidslivet og samfunnets behov. I flere undersøkelser oppgir studentene at de

¹Prosjektet «Arbeidsplassbasert treårig yrkesfaglærerutdanning» ble gjennomført på HiOA med 27 studenter som ble tatt opp på bakgrunn av realkompetanse (Haaland 2016). Resultatet av prosjektet var fritak i studietiden fra 30 studiepoeng til 120 studiepoeng på treårig bachelor yrkesfaglærer utdanning. Kandidatene fikk nesten en hel karakter bedre enn de som har blitt tatt opp på ordinær yrkesfaglærerutdanning.

² http://www.vox.no/contentassets/910c944faf3441a89a2ca2272f0de231/realkompetanse_netts.pdf

hadde ønsket at de lærte mer av yrkesrelevante ferdigheter i sin utdanning³.
Eksempler på hvordan studentene kan bli bedre forberedt til arbeidslivet er:

- Kunnskap om arbeidslivet må gis økt plass i læreplanene i relevante fag. Arbeidslivsorganisasjonene bør inviteres mer med i informasjonsarbeid på universiteter og høyskoler om den norske modellen og rettigheter og plikter i arbeidslivet.
- Studenter kan skrive oppgaver (caseoppgaver, semesteroppgave, avsluttende oppgave og masteroppgave) som er relevante for arbeidslivet.
- Ta i bruk utplassering i virksomheter der studenter får en praksisperiode i en tidsbestemt periode. En slik ordning må ivareta studentenes rettigheter og plikter.
- UoH kan hente inn folk som har sitt daglige virke i arbeidslivet, næringslivet, industrien og det sivile samfunn som gjesteforelesere.

Studentene etterspør også mer praksis i studietiden, og det gjelder flere utdanninger enn profesjonsutdanningene der dette er obligatorisk. Eksempel på dette – og som med fordel kan spres til flere studier er:

- UiA har i noen år hatt en mulighet der studentene på bachelorstudiet i økonomi og administrasjon kan være utplassert i en bedrift i ett semester som en del av studiet.
- UiO har prosjektforum på mastergraden Organisasjon, ledelse og arbeid der studenter går inn i bedrifter/organisasjoner og løser et mandat eller en konkret problemstilling.
- NTNU har Eksperter i team (EIT) er et yrkesforberedende emne der studentene tilegner seg samarbeidskompetanse og anvender sin fagkunnskap i et tverrfaglig prosjektarbeid.
- NTNU har også Humanister i praksis (HIP) som handler om bruk av humanistisk fagkompetanse i arbeidslivet. Emnet er en treningsarena for å anvende kompetansen på aktuelle problemstillinger.

Samarbeid med arbeidslivet

Samarbeid med arbeidslivet kan styrkes gjennom å bygge på gode erfaringer fra bla:

- Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) er et egnet forum på institusjonsnivå der institusjonene kan utvikle strategier sammen med partene i arbeidslivet om utvikling av eksisterende og nye utdanningsprogram og etter- og videreutdanning. LO og NHO har satt i gang en gjennomgang av egne erfaringer i disse rådene med tanke på å få enda mer ut av samarbeidet.
- Ved Det matematisk-naturfaglige fakultet på UiO ble det i november 2008 nedsatt et Næringslivsforum. Forumet skal være en arena for kontakt og relasjonsbygging mellom fakultetet og næringslivet, og befatte seg med

³ Spørsmålene er stilt 2-4 år etter at de har avsluttet studiene.

områdene rekruttering, utdanning og forskning. Dette er en god modell som kan tas i bruk av de institusjonene som vil utvikle et tettere samarbeid med arbeidslivet på lavere nivåer.

- Samarbeid om økt kvalitet på praksis i virksomheter. I profesjonsutdanningene innen helse- og sosialfag, ingeniørfag og i lærerutdanningen er praksisperioder et krav. Praksis ute i virksomheter er i slike utdanninger en viktig del av kvalifiseringen til utøvelse av bestemte yrkesroller som kandidatene skal inn i når de er ferdig med utdanningen.

Fagskolen og kvalitet i høyere utdanning

Det er viktig å vurdere all utdanning på tertiært nivå i sammenheng. Fagskole, høyskoleutdanninger og universitetsstudier har ulike roller å fylle, samtidig er samspillet mellom dem viktig for å svare på behovene i et stadig mer kompetansekrevene arbeidsliv. Utdanningssystemet må også tilpasses særtrekk i det norske/nordiske arbeidslivet, der bl.a. flate strukturer og samarbeid står sterkt, herunder på tvers av utdanningsbakgrunn. I forbindelse med gjennomgang av tilbudsstrukturen i yrkesfag er det avdekket behov for tettere koplinger mellom yrkesfaglige og akademiske kvalifikasjoner, og for mer sammensatt og tverrfaglig kompetanse.

LO har lenge påpekt behovet for å styrke den yrkesfaglige utdanningsretningen til topps i utdanningshierarkiet. En mer utviklet fagskole og tydeligere plassering som høyere yrkesfaglig utdanning er en viktig del av dette. Et mer synlig og styrket utdanningsløp for høyere yrkesfaglig utdanning med bedre overganger mellom fagskolene og universitetene og høgskolene på tertiært nivå kan bidra til å redusere problemer med frafall i både videregående opplæring og i universitets- og høyskoleutdanninger. Noe av frafallet i høyere utdanning skyldes at studentene faller på feil "hylle".

Det kan også bidra til mindre kjønnssegregering i arbeidslivet. Det er særlig økning av jenter som søker (og med godt grunnlag) for å gjennomføre høyere akademisk utdanning. Mens flere gutter enn jenter velger fagutdanning og fagskole.

Vi mener det er behov for å se nærmere på utdanningssystemet i sin helhet, og har tidligere spilt inn forslag om en gjennomgang innenfor treparts-samarbeidet. En generell vurdering av behovet for yrkesfaglige kvalifikasjoner i det moderne arbeidslivet bør stå sentralt i en slik gjennomgang.